

Стригуль Л. С.
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економічного аналізу та обліку
Національного технічного університету
«Харківський політехнічний інститут»

Strygul L. S.
Candidate of Sciences Economics, Assistant Professor,
Assistant Professor of Department Economic Analysis and Accounting
National Technical University
«Kharkiv Polytechnic Institute»

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВ РІЗНИХ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВИХ ФОРМ В УМОВАХ МІНЛИВОГО СЕРЕДОВИЩА

TEORETIKO-METHODICAL ENSURING OF DETERMINATION OF FINANCIAL SOUNDNESS OF THE ENTERPRISES OF DIFFERENT ORGANISATION-LEGAL FORMS IN THE CONDITIONS CHANGEABLE ENVIRONMENT

Анотація. У роботі розглянуто теоретико-методичне забезпечення визначення сутності поняття фінансової стійкості, що обумовлено необхідністю уточнення даної дефініції для підприємств різних організаційно-правових форм з урахуванням мінливості умов їх функціонування в ринковому середовищі для подальшого вдосконалення та обґрунтування економіко-методичного забезпечення отримання достовірної оцінки рівня фінансової стійкості підприємств у сучасних складних умовах господарювання.

Ключові слова: фінансова стійкість, фінансова сталість, фінансова незалежність, платоспроможність, джерела фінансування.

Вступ та постановка проблеми. У сучасних досить складних економічних умовах підприємствам нелегко втриматися «на плаву». Управлінському персоналу необхідно відслідковувати зміни в законодавчій сфері, здійснювати моніторинг фінансового стану підприємства та враховувати сучасний стан ринку при прийнятті управлінських рішень. Основою фінансової та господарської стабільності діяльності і передумовою сталої діяльності в умовах мінливого середовища виступає фінансова стійкість підприємства. Саме тому актуальною є проблема своєчасної та реалістичної оцінки рівня фінансової стійкості підприємства для подальшого визначення необхідності або доцільності впровадження методів антикризового управління.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання оцінки та забезпечення фінансової стійкості підприємств досліджуються в працях таких вітчизняних учених, як І.О. Бланк, А.М. Поддєрьогін, А.Е. Воронкова, І.В. Дем'яненко, В.М. Кочетков, Л.О. Лігоненко, Т.Є. Унковська, Н.М. Ушакова та ін. Теоретико-методологічні питання особливостей визначення фінансової стійкості широко розглядаються і в працях зарубіжних фахівців: В.Г. Артеменка, М.В. Белендира, І.Т. Балабанова, Л.Т. Гіляровської, О.В. Єфімової, Д. Ірвіна, Т.Р. Карліна, В.В. Ковальова, В.М. Родіонової, О.С. Стоянової, Ю.С. Цал-Цалко, К. Уолша, А.Д. Шеремета та ін.

Невирішена частина загальної проблеми обумовлена недостатнім рівнем розробки та конкретизації визначення сутності дефініції фінансової стійкості для підприємств різних форм власності в складних умовах мінливого середовища.

Метою даної роботи є поглиблення теоретико-методичного забезпечення щодо визначення сутності поняття

фінансової стійкості підприємств різних організаційно-правових форм в умовах мінливого середовища.

Результати дослідження. Однією з основних характеристик стабільного стану підприємства є його фінансова стійкість. У сучасній економічній літературі достатньо уваги приділено питанням економічного забезпечення оцінки та управління фінансової стійкістю, проте не існує єдиного методологічного підходу до визначення сутності поняття «фінансова стійкість». Так, у багатьох працях провідних вітчизняних та зарубіжних науковців це поняття розглянуто у вузькому значенні: як один із показників фінансового стану, який характеризує стан активів та пасивів підприємства, що гарантує його платоспроможність; стан, коли обсяг майна (активів) достатній для погашення зобов'язань, тобто підприємство є платоспроможним, стан і структуру активів організації, їх забезпеченість джерелами фінансування [1; 2]. Велике різноманіття підходів до сутності поняття «фінансова стійкість» зумовлює необхідність здійснення більш глибокого дослідження даної дефініції і сформування комплексного визначення, яке б урахувало його багатоаспектність для підприємств різних форм власності у вимірі сучасних вимог мінливості умов їх функціонування в ринковому середовищі. Сучасні підходи до визначення поняття «фінансова стійкість» різними науковцями наведено в табл. 1.

Фінансова стійкість підприємства – це такий стан фінансових ресурсів, їх розподіл і використання, який забезпечує розвиток підприємства на основі зростання прибутку і капіталу при збереженні платоспроможності і кредитоспроможності в умовах допустимого рівня ризику. Найважливішою формою стійкості підприємства є його спроможність розвиватися в умовах внутрішнього

і зовнішнього середовища. Для цього підприємство повинно володіти гнучкою структурою фінансових ресурсів і при необхідності мати можливість залучати позикові кошти, тобто бути кредитоспроможним. Кредитоспроможним є підприємство при наявності в нього передумов

для отримання кредиту і спроможності своєчасно повернути отриману позику зі сплатою йому відсотку за рахунок прибутку або інших джерел. Із цього випливає ще один аспект фінансової стійкості – розвиток підприємства, зростання прибутку та капіталу [21].

Таблиця 1

Підходи до визначення поняття «фінансова стійкість»

Автори	Визначення поняття «фінансова стійкість»
О.С. Філімоненков [3]	Стан підприємства, при якому розмір майна (активів) достатній для погашення зобов'язань, тобто підприємство є платоспроможним.
О.Р. Кривицька [4]	Результат формування достатнього для розвитку підприємства обсягу прибутку, що визначальною ознакою його економічної незалежності.
Б.Є. Грабовецький [4]	Надійно гарантована платоспроможність, рівновага між власними та залученими засобами, незалежність від випадковостей ринкової кон'юнктури і партнерів, довіра кредиторів та інвесторів та рівень залежності від них, наявність такої величини прибутку, який би забезпечив самофінансування.
Г.В. Савицька [5]	Здатність суб'єкта господарювання функціонувати та розвиватися, зберігаючи рівновагу своїх активів і пасивів у мінливому внутрішньому та зовнішньому середовищі, що гарантує його платоспроможність та інвестиційну привабливість у довгостроковій перспективі в межах допустимого розвитку.
І.А. Бланк [6]	Характеристика фінансового стану підприємства, що забезпечується високою часткою власного капіталу в загальній сумі фінансових ресурсів, які використовуються.
А.Н. Азриліан [7]	Комплексне поняття, яке володіє зовнішніми формами прояву, формується в процесі господарської діяльності і знаходиться під впливом різних факторів.
М.Я. Коробов [8]	Це стійкий фінансовий стан. Відповідно, для того щоб виявити ступінь фінансової стійкості підприємства, необхідно проаналізувати всі показники його фін. стану.
В.М. Івахненко [9]	Відображає збалансованість засобів та джерел їх формування, доходів і витрат, грошових і товарних потоків, оцінюється на підставі співвідношення власного та залученого капіталу підприємства, темпів нагромадження власних засобів унаслідок господарської діяльності, співвідношення довгострокових і поточних зобов'язань, достатності забезпечення матеріальних оборотних засобів власними джерелами.
Ю.М. Тютюнник [10]	Здатність підприємства функціонувати і розвиватися, зберігаючи рівновагу активів і пасивів у мінливому економічному середовищі, що гарантує платоспроможність та інвестиційну привабливість у довгостроковій перспективі в межах допустимого рівня ризику.
Б.Г. Поляк [11]	Забезпеченість запасів і витрат підприємства джерелами формування.
Є.А. Уткін [12]	В якості критерію фінансової стійкості підприємства пропонує використовувати вірогідність банкрутства.
О.С. Стоянова [13]	Передбачає під цим поняттям збіг чотирьох сприятливих характеристик, це: висока платоспроможність, висока ліквідність балансу, висока кредитоспроможність та висока рентабельність.
Є.В. Мних, Н.В. Старостенко, Н.В. Мірко [14; 15]	Економічна категорія, яка досягається за умови стабільного перевищення доходів над витратами, вільного маневрування грошовими коштами та стійкого економічного зростання і визначається раціональною забезпеченістю потреб підприємства фінансовими ресурсами для ефективної діяльності в ринкових умовах.
Л.А. Лахтіонова [16]	Це такий стан фінансових ресурсів, при якому підприємство, вільно маневруючи грошовими коштами, здатне шляхом ефективного їх використання забезпечити безперервний процес виробничо-торговельної діяльності, а також витрати на його розширення та оновлення.
Н.А. Русак, В.А. Русак [10]	Характеризується фінансовою незалежністю, можливістю маневрувати власним ресурсами, достатньою фінансовою забезпеченістю безперебійності основних видів діяльності, станом виробничого потенціалу.
Ю.С. Цал-Цалко [13]	Фінансово стійке підприємство може за рахунок власних активів забезпечити запаси, не допустити невинуватого кредиторської заборгованості, своєчасно розраховуватись за своїми зобов'язаннями.
О.Я. Безілінська [17]	Визначає як залежність підприємства від ефективного управління фінансовими ресурсами, що характеризуються оптимальною структурою активів, оптимальним співвідношенням власних та позикових коштів, активів та джерел їх формування.
Г.О. Крамаренко [18]	Під фінансовою стійкістю слід розуміти його платоспроможність у часі з дотриманням умови фінансової рівноваги між власними та позиковими коштами підприємства, коли за рахунок власних коштів повністю погашаються колишні та нові борги.
К.В. Измайлова [19]	Ступінь фінансової незалежності щодо володіння своїм майном та його використання. Цей рівень незалежності можна оцінювати за різними критеріями: рівнем покриття матеріальних обігових коштів (запасів) стабільними джерелами фінансування, платоспроможністю підприємства (його потенційною спроможністю покрити термінові зобов'язання мобільними активами), часткою власних або стабільних джерел у сукупних джерелах фінансування.
Д.М. Білик [20]	Такий стан фінансових ресурсів підприємства, за якого раціональне розпорядження ними є гарантією наявності власних коштів, стабільної прибутковості та забезпечення процесу розширеного відтворення.

Аналіз економічної літератури показав, що залежно від контексту дослідження під фінансовою стійкістю підприємства розуміють характеристику стану фінансових ресурсів підприємства, ступінь залежності підприємств від залучених джерел фінансування, результат діяльності, стан рахунків підприємства, які гарантують його платоспроможність, ліквідність, прибутковість та кредитоспроможність [22].

Але враховуючи, що підприємства можуть бути різних видів та організаційно-правових форм, то поняття фінансової стійкості дуже часто в економічних дослідженнях застосовують і в іншому сенсі, коли мають на увазі лише достатність коштів. Найчастіше таке визначення доцільно вживати до підприємств тих форм власності, які працюють за рахунок фінансових надходжень не із власних джерел фінансування, а бюджетних асигнувань, трансферних надходжень або комунальних платежів.

Відповідно до ст. 63 ГК України, залежно від форм власності, передбачених законом, в Україні можуть діяти підприємства таких видів:

- приватне підприємство, що діє на основі приватної власності громадян чи суб'єкта господарювання (юридичної особи);
- підприємство, що діє на основі колективної власності (підприємство колективної власності);
- комунальне підприємство, що діє на основі комунальної власності територіальної громади;
- державне підприємство, що діє на основі державної власності;
- підприємство, засноване на змішаній формі власності (на базі об'єднання майна різних форм власності) [23].

В Україні можуть діяти також інші види підприємств, передбачені законом. Слід зазначити, що, відповідно до чинного законодавства України, були створені і діють до цього часу й інші види підприємств: індивідуальні, сімейні, спільні, іноваційні та ін.

З урахуванням визначеного переліку видів підприємств традиційне визначення фінансової стійкості відображає сут-

ність цієї дефініції лише для підприємств перших двох типів. Останні три види підприємств, які частіш за все є неприбутковими організаціями при визначенні власної фінансової стійкості, можуть лише визначати рівень своєчасності надходжень запланованих фінансових ресурсів, а не власне рівень фінансової незалежності, як це трактує більшість науковців.

Висновки. Розглянувши зміст економічної сутності поняття фінансової стійкості підприємства, можна стверджувати, що в самому визначенні доцільним є врахування аспекту різних видів організаційно-правових форм власності підприємства і воно повинно мати більш комплексний характер оцінки діяльності. Показники прибутковості, які лежать в основі визначення фінансової стійкості, характеризуються ефективністю використання всіх видів ресурсів, які забезпечили одержання певного загального доходу і також повинні відображати і враховувати сутність таких надходжень.

На підставі вищевикладеного пропонується визначення фінансової стійкості: економічна категорія, яка досягається за умови стабільного надходження фінансових ресурсів підприємства, що характеризуються оптимальною їх структурою і визначаються раціональною забезпеченістю його потреб для виконання основних цілей ефективної діяльності та стійкого економічного зростання підприємства в ринкових умовах господарювання.

Склад і структура фінансових ресурсів, правильний вибір тактики і стратегії управління – значні фактори фінансової стійкості підприємства. Чим більше у підприємства власних фінансових ресурсів (або надходжень), що формуються на його рахунок, тим більша впевненість у збереженні ним фінансової стійкості. При цьому важливий не лише загальний обсяг фінансування, а й структура його розподілу, особлива та частка, яка спрямовується на розвиток підприємства. Отже, політика розподілу і використання фінансових ресурсів висувається на перший план у ході аналізу і управління фінансовою стійкістю.

Список використаних джерел:

1. Балабаш О.С. Фінансова стійкість підприємства: її сутність та фактори / О.С. Балабаш, М.О. Ніколаєнко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://archive.nbuv.gov.ua>.
2. Єрмоленко Г.Г. Теоретичні аспекти дослідження поняття фінансової стійкості господарюючих суб'єктів / Г.Г. Єрмоленко, К.І. Копачова [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://archive.nbuv.gov.ua>.
3. Філімоненков О.С. Фінанси підприємств : [навч. посіб.] / О.С. Філімоненков ; 2-ге вид., пероб. та доп. – Київ, 2005.
4. Грабовецький Б.Є. Методи експертних оцінок: теорія, методологія, напрями використання : [монографія] / Б.Є. Грабовецький. – Вінниця : ВНТУ, 2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.twirpx.com>.
5. Савицька В.Г. Економічний аналіз діяльності підприємства / В.Г. Савицька. – К. : Знання, 2005. – 654 с.
6. Бланк І.А. Словник-довідник фінансового менеджера / І.А. Бланк. – К. : Ніка-Центр, 1998. – 480 с.
7. Азрилян А.М. Великий бухгалтерський словник / А.М. Азрилян. – Москва, 1999. – 1683 с.
8. Коробов М.Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємства : [навч. посіб.] / М.Я. Коробов. – К. : Знання, 2000. – 354 с.
9. Івахненко В.М. Економічний аналіз : [навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц.] / В.М. Івахненко, М.І. Горбатюк, В.С. Львовичкін. – К. : КНЕУ, 2001. – 387 с.
10. Тютюнник Ю.М. Оцінювання оптимальності співвідношення власного й позикового капіталу / Ю.М. Тютюнник, А.М. Литвиненко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://archive.nbuv.gov.ua>.
11. Русак Н.А. Фінансовий аналіз суб'єкта господарювання : [навч. посіб.] / Н.А. Русак, В.А. Русак. – СПб. : Бізнес-преса, 2006. – 304 с.
12. Шеремет А.Д. Фінанси підприємств : [навч. посіб.] / А.Д. Шеремет, Р.С. Сафулін. – М. : ИНФРА, 2008. – 343 с.
13. Цал-Цалко Ю.С. Фінансовий аналіз : [підручник] / Ю.С. Цал-Цалко, Ю.Ю. Мороз, Л.А. Суліменко. – Житомир : Спілка економістів України, 2012. – 609 с.
14. Родіонова В.М. Фінансова стійкість підприємства в умовах інфляції / В.М. Родіонова, М.А. Федотова. – М. : Перспектива, 2009. – 98 с.
15. Уткін С.А. Антикризове управління / С.А. Уткін. – М. : ТАНДЕМ «Єкос», 2008. – 330 с.
16. Лахтіонова Л.А. Фінансовий аналіз суб'єктів господарювання : [монографія] / Л.А. Лахтіонова. – К. : КНЕУ, 2001. – 387 с.
17. Шовкопляс Н.В. Аналіз підходів до визначення сутності поняття «фінансова стійкість підприємства» / Н.В. Шовкопляс [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://archive.nbuv.gov.ua>.
18. Крамаренко Г.О. Фінансовий аналіз / Г.О. Крамаренко, О.Є. Чорна. – К. : ЦУЛ, 2008. – 359 с.
19. Кутявіна К.В. Оцінка фінансового стану підприємства: сутність та необхідність / К.В. Кутявіна [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://archive.nbuv.gov.ua>.

20. Білик М.Д. Фінансовий аналіз : [навч. посіб.] / М.Д. Білик [та ін.]. – К. : КНЕУ, 2005. – 592 с.
21. Гузь К.А. Сутність фінансової стійкості підприємства як об'єкта управління / К.А. Гузь [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://archive.nbuv.gov.ua>.
22. Тищенко О.М. Моделювання оцінки та прогнозування фінансової стійкості підприємства / О.М. Тищенко, Л.О. Норік [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://archive.nbuv.gov.ua>.
23. Господарський кодекс України (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ufpp.gov.ua/content/PDF/zakonodavstvo/27_gospodarskuy_kodeks_436.pdf.

Аннотация. В работе рассмотрено теоретико-методическое обеспечение определения сущности понятия финансовой устойчивости, которое обусловлено необходимостью уточнения данной дефиниции для предприятий разных организационно-правовых форм с учетом изменчивости условий их функционирования в рыночной среде для дальнейшего усовершенствования и обоснованности экономико-методического обеспечения для получения достоверной оценки уровня финансовой устойчивости предприятий в современных сложных условиях хозяйствования.

Ключевые слова: финансовая устойчивость, финансовое постоянство, финансовая независимость, платежеспособность, источники финансирования.

Summary. In work teoretiko-methodical provision by determination of essence of concept of financial soundness which is caused by necessity of specification of the given definition for the enterprises of different organisation-legal forms, taking into account variability of conditions of their functioning in the market environment for the further improvement and validity of economic-methodical provision for reception of an authentic estimation of level of financial soundness of the enterprises in modern difficult conditions of managing is considered.

Key words: financial soundness, financial constancy, financial independence, ability to meet payments, financing sources.